

Rusya Federasyonu’nda Türkçe öğretimindeki sorunlar

Nursultan URAZALIEV *

Öz. Günümüzde, yabancı dil öğrenmek neredeyse bir koşul hâline gelmiştir. Bu konuda teknoloji ve sosyal medya çok büyük bir rol oynamıştı, dünya neredeyse “küçük köy” hâline gelmiş, diğer yakın ve komşu ülkelerle bütün alanlarda iletişim kurabilmek için, dil her zaman bir “köprü” olmuştur. Tabii ki Rusya’da Türk dilinin öğrenilmesinde bir örnek olarak sayılmaktadır. Genel olarak, ikinci yabancı dil edinme sürecinde mutlaka hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından bazı sorunların ortaya çıkması gayet mümkündür. Bu sorunlar ise Türkçeyi yabancı dil olarak edinirken olumsuz bir şekilde etki bırakmaktadır. Rusyada ve hatta Sovyet Birliği’nin içinde bulunan ülkelerde son zamanlarda Türk diline karşı merak, büyük bir önem kazanmıştır. Bu iki bölge arasında uluslararası ilişkiler geliştikçe dil öğrenmenin daha çok önemli olduğunun farkına varılmıştı. Bu çalışmada Rusya Federasyonu’nda Türkçe öğrenme sürecinde çıkan sorunlar ele alınmaktadır. Bu sorunlar 5 ana gruba ayrılmaktadır. Bu sorunlar öğrenciler tarafından yaratılan sorunlar, öğretmenler tarafından yaratılan sorunlar, dil ortamı tarafından yaratılan sorunlar, sistem tarafından yaratılan sorunlar, dil farkı sorunları. Bu konu üzerinde bazı araştırmalar yapılmış fakat araştırmaların büyük kısmında öğrenciler tarafından yapılan sorunlar üzerine durulmuştur. Bu çalışmada ise dil öğrenme sürecinde en büyük rol oynayan unsurlar dikkate alınarak bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Yabancılar Türkçe Öğretimi, Rusya’da Türkçe Öğretimi, Rus Öğrenciler.

* Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancılar için Türkçe Öğretimi Yüksek Lisans Öğrencisi , urnursultan@gmail.com

Problems in teaching Turkish in the Russian Federation

Abstract. Nowadays learning foreign languages has become important. Technology and the media have played a huge role in this regard, and the world has almost become a “small village” and a language has always been a “bridge” between the neighboring countries all around the world. Of course, learning the Turkish language in Russia is counted as an example. In general, during the process of learning a second foreign language, both students and teachers face certain problems. These problems have a negative effect on Turkish as a foreign language. The Turkish language has recently become quite popular in Russia and other post-soviet countries. The reason is the developing international relations between Turkey and Russia. This article discusses the problems that arise during the process of leaning the Turkish language in the Russian Federation. These problems are divided into 5 main groups. Those are problems created by students, problems created by teachers, problems created by the language environment, problems created by the education system, language difference problems. There are several articles on this subject, but most of them focus on the problems created by students. This study deals with the components that played the greatest role in the language learning process.

Keywords: Teaching Turkish , Teaching Turkish For Foreigner, Teaching Turkish For Russians, Russian Students.

1. GİRİŞ

Rusya’da Türkiye Türkçesine karşı uzun zamandan beri büyük bir ilgi olsa da fakat Türk dilinin popülaritesinde görülen belirli bir artış, geçen yüzyılın 90’lı yıllarından itibaren gözlenmiştir. Rusya Federasyonu’nda bulunan birçok üniversitede Türk dili ve Türkoloji alanlarında dersler verilmeye başlamıştır. Ancak herhangi bir yabancı dilin öğrenilmesinde olduğu gibi Türkçe öğretimi sırasında da sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu makalede Rus öğrencilerin, Türk dilinin dilbilgisel yapısı ve Türk düşünme mantığının özellikleri ile ilgili karşılaştıkları sorunlar açıklanacaktır.

Rusya’da Türkçe öğretimi tarihi 250 yıldan daha fazladır. 1990’larda Türk diline karşı artmış olan ilgi, o dönemlerde Rusya’nın Sovyet Birliğinden tamamen çıkıp ve dünyaya önceki zamanlardan daha fazla açık olmasıyla ilişkilidir. Rusya coğrafi alanında Türk dilinin tarihine bakılırsa Moskova Devlet Üniversitesi gibi büyük eğitim kurumları ve bu üniversiteden Türkoloji bölümünden mezun olan öğrenciler tarafından Türk dilini öğretme ve öğrenme sistemini geliştiren çeşitli dil okulların açılması ile birlikte Rusya’nın Sibirya bölgesine kadar Türkçe öğretimi veren çok sayıda üniversite ve dil merkezi bulunmaktadır. Havanın -30 dereceye ulaştığı bölgelerde de Türk dilin öğrenilmesi, diğer yabancı dillerin öğrenilmesi arasında önemli bir yer tutar ve daha çok üniversitelerde ayrı akademik disiplin olarak gelişmeye başlar. Üniversiteler şunlardır:

- Buryat Devlet Üniversitesi (Doğu Asya Diller Fakültesi, Türk dili bölümü);
- İrkutsk Devlet Üniversitesi (İktisat Fakültesi, Türk dili dersi);
- Khakassia Cumhuriyeti Devlet Üniversitesi (Türk dili dersleri 1995 yılından itibaren verilmeye başlamıştır);
- Novosibirsk Devlet Üniversitesi ve Novosibirsk Devlet Teknik Üniversitesi (Türk dili dersleri 1998 yılından itibaren verilmeye başlamıştır);
- Kemerovo Devlet Üniversitesi;
- Krasnoyarsk Devlet Üniversitesi;
- Çita Devlet Üniversitesi;
- Omsk Devlet Üniversitesi;

- Tomsk Devlet Üniversitesi;
- Gorno-Altaysk Devlet Üniversitesi;

Böylece, Sibirya Federal Bölgesi'ndeki Türk dilinin en kapsamlı ve yaygın olarak öğretilen ilk üç dile girdiği belirtilebilir.

Kazan, Saratov, Yekaterinburg, Çelyabinsk, Astrahan ve Sankt-Petersburg gibi Türkiye ile ilişkileri iyi bir şekilde gelişen şehirlerde Türkçe önemli bir rol oynar ve üniversitelerde ders olarak verilir.

Bu demek oluyor ki 1990'ların sonlarında, Rusya Federasyonu'nda öğrenilen yabancı diller arasında Türk dilin öğretimi ve öğrenimi Moskova Devlet Üniversitesi, Doğu Araştırmaları Enstitüsü ve diğerlerinin yardımıyla, kendi özel yöntem ve tekniklerinin uygulanmasıyla önemli bir yer tutmuştur. **(Turkılan)** Tüm bu farklı okulların ortak bir öğretim metodolojisi ve öğretmek için gerekli materyalleri olup olmadığını sorulursa bu sorunun cevabı tam olarak olumsuz olacaktır. Bu bağlamda, Rus öğrenciler kaçınılmaz olarak Türk dilini öğrenme sürecinde bazı sorunlarla karşılaşmaktadır.

1.1 Amaç

Bu çalışmanın amacı Rusya Federasyonu'nda Türkçe öğretimindeki sorunları tespit etmekle kalmayıp aynı zamanda bu alanda yapılan çalışmalara bir kaynak oluşturmaktır. Bu çalışmada Rus öğrencilerin Türkçe öğretiminde yaşadıkları sorunlar tespit edilmektedir. Bu sorunlar, sorunların ortaya çıkış sebepleri ve Rus öğrencilerin daha iyi bir eğitim alabilmek için nasıl bir yol izleyecekleri konusunda da fikir verecektir. Dil öğretiminde sadece öğrencilerin sorunlarını bilmekle kalmayıp bu sorunları giderebilmek için öneriler ve çözümlerin bulunması da son derece önemlidir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma derlem çalışmasıdır. Rusya'da Türkçenin öğretilmesi sürecinde ortaya çıkan sorunlar, onlarca Rus eğitim kurumundan alınan kişisel bilgilerin kişisel kanallar aracılığıyla işlenmesi sonucunda tespit edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Bunlara ve diğer sorunlara çözüm arayışı ayrı bir çalışmanın konusudur. Bu çalışmanın yazılmasında yardımcı olan kaynaklar şunlardır:

- Ahmet Aydın "Rusya'da Türk dillerini öğrenmek"

- Turkilian sitesi:
http://turkilian.readymaker.ru/public/materials/who_is_learning_turkish_today
- Dmitriy Petrov “Türkçe”
- Viktoria Güven Youtube kanalı: <https://www.youtube.com/watch?v=AUuOsNVGjVs>
- Pavel Kuznetsov “Türkçe”

3. BULGULAR

3.1 Sorunlar

Yabancılar bir dil öğretmek doğal olarak birtakım zorluklar doğurur ve Türkçe bir istisna değildir. Yabancılar, özellikle ana dili Rusça olanlara Türkçeyi öğretirken karşılaşılan zorluklarla ilgili nedenleri vurgulamak önemlidir. Bu zorluklar ve sorunlar sadece öğrencilere bağlı değildir. Sorunlar değerlerine bağlı olarak aşağıdaki sırayla düzenlenebilir:

- Öğrenciler tarafından yaratılan sorunlar
- Öğretmenler tarafından yaratılan sorunlar
- Dil ortamı tarafından yaratılan sorunlar
- Sistem tarafından yaratılan sorunlar
- Dil farkı sorunları

3.2 Öğrenciler Tarafından Yaratılan Sorunlar

Bir dil öğrenmenin iki önemli nedeni vardır. Bunlar gerekli bilgiyi verme ve edinme yeteneğidir. Bilgi edinme yeteneği ile kastedilen şey, öğrencinin bilgi verenlerle yani öğretmenlerle iletişim frekanslarına uyum sağlama ve dikkatini öğretmenin verdiği bilgiye yönlendirme yeteneği olarak ifade edilebilir. (Aydın, 2009). Bu sadece iki tarafın verimli iletişimde kalmasının sonucu olabilir. Bu bağlamda öğrenciler tarafından yaratılan aşağıdaki sorunların altını çizmek mümkündür:

- 1) Kendi kendine programlama sorunları (kendini “Türk dilini neden ve ne için öğreniyorum?” gibi sorularla meşgul etmek);
- 2) Diğer coğrafi koşullar altında yaşayan insanlar için doğal olan dil ve gırtlak yapısındaki farklılık;

- 3) Motivasyon eksikliği;
- 4) Öğrenme zorluğu sebebiyle devam etme konusundaki isteksizlik (Bazı eğitim kurumlarının öğretim programlarına bağlı olarak Türk dili karmaşık bir dil olarak öğretilmektedir);
- 5) Bir dilin öğrenilmeyeceğinden duyulan endişe ve korku;
- 6) Dil öğrenme sürecini çeşitli sebeplerle kesmek;
- 7) Dil öğrenme sürecinde olan kararsızlığın akademik performansa yansması.

3.3 Öğretmenler Tarafından Yaratılan Sorunlar

Bilgi verme-alma ilişkisinin diğer tarafı ise öğretmenlerdir. Onlar, iyi bir bilgi alıcısı için, eğitilmiş ve bilgi verme hakkı olan tamamlayıcı unsurlardır. (Kuznetsov, 2000) Ancak Türkçe öğrenme sürecinde, öğrencilerin yarattıkları sorunlara ek olarak, öğretmenler tarafından yaratılan sorunlar da vardır. Bu sorunlar ise bu şekilde özetlenebilir:

- 1) Öğretmen kusurları (Bilgi seviyesi, yeterli tecrübe, aksan vs.);
- 2) Öğretim alanındaki birçok mevcut olan yöntem arasında kendi Türkçe öğretim yöntemini kullanma isteği ve böylelikle dersleri monoton bir yapıya dönüştürmek;
- 3) Ana dili Türkçe olan öğretmenlerin dersi anlatmak için Rus dilin yeterli seviyede bilmemesi;
- 4) Türk zihniyetinin algılanma konusundaki karmaşıklık;
- 5) Birçok öğretmen için Türkçenin bilinen ikinci ya da üçüncü yabancı dil olması;
- 6) Öğretmenliğe daha yeni başlayanların zorlukları;
- 7) Öğretmenlerin derslere hazırlıksız girmeleri;
- 8) Dersi anlatmak için alternatif materyallerin kullanılmaması;
- 9) Düşük seviyeli diksiyon;
- 10) Kötü hazırlık ve pedagojik olmayan davranış;
- 11) Öğretmenin itici görünümü (fiziksel ve ahlakî görünüm);
- 12) Kendini ve öğretim niteliklerini geliştirmeye yönelik çabaların yetersizliği.

3.4 Dil Ortamı Tarafından Yaratılan Sorunlar

Bir yabancı dil öğrenilmesinde, dil ortamı önemli bir rol oynar. Dil pratiğine gelince dil ortamı sorunu en son sırada yer almaktadır. Dil ortamı, öğrenciye en az sınıfta aldığı kadar bilgi verir. Ve tabii ki dil ortamının hem olumlu hem de olumsuz yanları vardır. (Plungian, 2020) Rusya Federasyonu'nda dil ortamıyla ilgili mevcut zorluklar aşağıdaki sırayla düzenlenebilir:

- 1) Dil pratiği imkânları sınırlıdır;
- 2) Türk dilini aktif bir şekilde pratik etmek için yer eksikliği;
- 3) Toplumda aşırı olumsuz ortam;
- 4) Öğrenme sürecinde Türkçe'ye benzer Türk dillerini konuşan ve Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk topluluklar yüzünden gelen karışıklık;
- 5) Derslik ve işyerlerinin eksikliği;
- 6) Olumsuz iklim koşulları.

3.5 Sistem Tarafından Yaratılan Sorunlar

Ayrıca sistemle ilgili bazı zorluklar Türk dilinin öğretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak bu kusurlar düzeltilebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1) Her eğitim kurumunun kendi sistemini yaratma arzusu ve kendi sistemi dışında başka bir sistem kullanmama arzusu;
- 2) Türk dilinde tutarsız ve gelişigüzel kitapların satışa girmesi (Örneğin, İlya Frank metodu vs.);
- 3) Eğitim materyallerin eksikliği;
- 4) Türkiye'yi ve Türk dilini tanıtan çalışmaların eksikliği;
- 5) Eğitim kurumuna bağlı olarak, Türk dilinin farklı durumu ve öğretim saat sayısı;
- 6) Ders durumu (seçmeli ve zorunlu derslerin arasındaki farkın çok büyük olması);
- 7) Türkçe'yi öğrenenler için mevcut birçok kapsamlı Türkçe kaynağına erişilmezlik;
- 8) Tamamen kullanılabilecek Türkçe dilbilgisi kitaplarının eksikliği;
- 9) Derste verilen bilgi edinmek için uygun olmayan bir zamanda dersleri vermek.

3.6 Dil Farkı Sorunları

Türk dilini öğrenme sürecinde ortaya çıkan zorluklar, Türkçenin Hint-Avrupa dillerinden morfolojik, sözlüksel ve sözdizimsel yapıda önemli ölçüde farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Morfolojik yapıya göre Türkçe sondan eklemeli bir dildir. (Taranov, 2019)

- 1) Morfololojik özellikler. Türk dilinin dilbilgisi biçimleri ve türetilmiş kelimeleri, genel olarak 2-7 biçimbirimden oluşan, kök ile birleştirilerek oluşturulur ve her birinin kendi anlambilimi vardır: Ad durumları, kipler, çatılar vb. Aglutinasyon ise, kelime oluşturma yöntemine verilen bir addır. (Petrov, 2016)

Türk dilinin kelimelerindeki sonekler çok daha büyük sayılarda mevcut olabilir ve bu kelimelerdeki değişimler kesin olarak sabittir. Bu nedenle, Türkçe kelimelerin uzunluğu çoğu zaman önemli bir rol oynar. (Kuznetsov, 2000). Bir Türkçe kelime Rusçaya çevrilirse birkaç Rusça kelimeye ihtiyaç olabilir. Bu nedenle, Türkçeden Rusçaya çeviri yapan kişi bu özelliğe özen göstermelidir çünkü çeviri sırasında bir hata yapılırsa kelimenin anlamı tamamen değişebilir.

- 2) Alıntılar (ödünclemeler). Türkçede kelime hazinesi, yaklaşık beşte biri ödünclemelerden oluşur ve bunun temeli Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdendir. Ödünc alınan kelimelerin Türk dilinin dilbilgisi kurallarına göre telaffuz edilmesine rağmen, çoğu zaman orijinal Arapça veya Farsça anlamlarını kaybetmezler. (Karaağaç, 2015) Tüm Türkçe kelimeler kolayca Rusçaya çevrilmez. Bu nedenle, bir çevirmenin zengin bir kelime hazinesi, zekası olmalı ve aynı zamanda Türkçe kelime hazinesini iyi anlayabilmelidir. Ayrıca Türkçe kelime hazinesi birçok Avrupa ülkesi dillerinden bazı kelimeler içermektedir.

Daha iyi İstanbul lehçesi olarak bilinen resmi Türk dili, bölgesel lehçelerden çok farklıdır. Türk dilini öğrenenin ve öğretenin bu farkı dikkate alması gerekir. İstanbul lehçesi belgelerin hazırlanmasında kullanılır ve bu nedenle her şeyden önce çeviri için gereklidir. Aynı zamanda sözlü çeviri için bölgesel lehçelere sahip olmak gerekir.

- 3) Dilbilgisi özellikleri. Türkçedeki kipler çeşitli zaman biçimlerine sahip olabilirler. Çeviri güçlükleri, Türkçe kelime oluşumunun – ana dili Rusça olan için anlaşılabilir ad durumları ve genel bir kavramın olmaması ve olağandışı bir cümlenin kendine özgü özellikleri tarafından yaratılmaktadır. (Kuznetsov, 2000)

- 4) Deyimler. Türkçede kalıp ifadeler, atasözleri ve çevrilemez ifadeler bol miktarda bulunmaktadır. Bu nedenle Türkçeyi öğrenenler genellikle büyük zorluklarla karşılaşır. Bunun gibi zorlukları aşmak için mümkün olduğunca Türk deyimlerinin derin anlamlarını bulup ezberlemek gerekmektedir.

4. SONUÇ

Çağdaş dünyada yabancı dil öğrenmeye ihtiyaç vardır. En az bir yabancı dil bilmek şüphesiz bir avantajdır. Birçok işyeri alanında en az bir veya iki yabancı dil bilmen elemanlara mutlaka ihtiyaç vardır. Çoğu yabancı şirket çalışanlarından yabancı dili yüksek düzeyde bilmesini ister. Ayrıca yurtdışına seyahat ederken, yabancılarla iletişim kurmak için yabancı dili kesinlikle işe yarayacaktır. Rusya, farklı milletlerden birçok temsilcinin yaşadığı büyük bir ülkedir. Bunlar arasında Türk dilini konuşan halklar da vardır. Bunlar ise Azerbaycanlılar, Kazaklar, Kırgızlar vb. Bütün bunlar elbette Türk dillerini öğrenmeye karşı olan ilgiyi arttırabilir. Buna ek olarak Türk TV şovları ve dizileri. Türkiye'deki tatil yerleri her zaman Rusların ilgisini çekmiştir. Bu nedenle Türkçenin Rusya'daki popülaritesi çok yüksektir. Türkçe, dünyada 85 milyon insanın ana dilidir ve yaklaşık on beş milyon kişi onu ikinci dili olarak kabul etmektedir. Ayrıca Türkçe öğrenmek için pek çok neden olduğu için Rusya'da Türkçe öğrenen insanların sayısının arttığını görebilmekte. Türk dilini öğrenmenin popülaritesi her geçen gün artarken, Türk dili çeşitli eğitim kurumlarında öğretilmeye başlandı. Türkçe öğrenme talebinin artmasıyla birlikte öğrenmede de sorunlar yaşanıyor. Bu konuda 5 sorun tespit edilmiştir. Bu sorular ise öğrenciler tarafından yaratılan sorunlar, öğretmenler tarafından yaratılan sorunlar, dil ortamı tarafından yaratılan sorunlar, sistem tarafından yaratılan sorunlar, dil farkı sorunlardır. Bu çalışma, Aydın'ın 2009 yılında yazdığı makalesi ile karşılaştırılabilir. Aydın ayrıca sorunları belirlemeye ve tanımlamaya çalıştı, ancak 2009'da bu sorunlar geçerliliğini gün geçtikçe kaybettiği için bu sorunların sürekli güncellenmesi gerekiyor. Bu çalışma, Rusya'da Türk dilinin incelenmesinde karşılaşılan sorunları vurgulamaktadır. Verilen her probleme bir çözüm bulmak ayrı bir çalışmanın konusudur. Bu nedenle, bu çalışma araştırma için iyi bir kaynak olabilir. Ancak bu çalışmada tüm sorunlar genelleştirilebilirse, dil öğrenmede sorunlar ve hatalar olduğu sonucuna varılabilir, bu yüzden en önemli şey sorunları zamanında anlamaktır. Dil edinme sürecinde sorunlar zamanında tespit edildiğinde öğretmen ve öğrencinin etkileşimi ile bu sorunlar

ortadan kolayca kaldırılabilir, çünkü her sorun sübjektif bir yaklaşım gerektirir, bu yüzden sorunun varlığını anlamak son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Aydın, A. (2009, Ocak 1). İzüçeniye Turetskogo yazıka v Rossii (Rusya'da Türk dilleri öğrenmek). "Vestnik RGGU" , s. 118-122.

Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin alıntılar sözlüğü*. "Akçağ Yayınları".

Kuznetsov, P. (2000). *Türkçe*. Moskova: "Muravey-Guide".

Petrov, D. (2016). *Turetskiy yazık (Türkçe)*. "Tsentr Dmitriya Petrova".

Plungian, V. (2020). *Poçemu yazıki takiye razniye (Diller neden bu kadar farklı)*. Moskova: "Rusistika".

Taranov, A. (2019). *İnostranniy yazık i sovremenniy tekhnologii (Yabancı dil ve modern teknoloji)*. "T&P Books".

Turkılan. (tarih yok). Turkılan.
http://turkılan.readymaker.ru/public/materials/who_is_learning_turkish_today adresinden alınmıştır